

НАРЕДБОДАВАЦ И КОМАНДА

Наредбодавац (и помоћни наредбодавац) свакако врши једну од најважнијих функција у области материјалног пословања.¹⁾ Међутим, његово место и улога у томе пословању, у односу на поједине органе у команди и на јединицу као целину, нису досада теориски довољно разматрани. Зато је, по моме мишљењу, потребна једна шира анализа ових питања, а нарочито анализа права (и дужности) наредбодавца (и помоћног наредбодавца) која су садржана у њиховом т.зв. „наредбодавном праву“, или која из њега произилазе.

Ово је потребно и због тога што је обично с једним лицем, односно положајем, повезано више различитих дужности, па је, у пракси материјалног пословања, често тешко одвојити функцију наредбодавца (помоћног наредбодавца) од осталих његових дужности. Због тога су ова питања у исто време и организационог карактера, а не само ствар прописа о материјалном пословању. У овом ћу чланку тежиште излагања усмерити на наредбодавца и помоћног наредбодавца, дакле не на команданта (начелника) и његовог заменика (помоћника) уопште већ на њихове функције у области материјалног пословања.

Обично се каже да наредбодавац стоји на челу материјалног органа. Одмах се уочава да овде није употребљен термин „команда“ („управа“) већ „материјални орган“, који није адекватан свакој, већ само одређеној команди²⁾. Због тога се и не каже да наредбодавац стоји на челу команде, иако је то редован случај када је команда једновремено и материјални орган. Из ових разлога, не би било могуће објаснити место и улогу наредбодавца, а нарочито помоћног наредбодавца, ако се претходно не разјасни оно што као најглавније треба знати о материјалном органу.³⁾

Материјални органи су, по моме мишљењу, све команде јединица (самосталног батаљона, пука и др.), све управе установа (школа, болница, радионица, гарнизоних интендантура и др.) и све органи-

¹ Где год је реч о материјалном пословању треба подразумевати и финансиско пословање.

² Кад је реч о команди мислим и на управу одговарајуће самосталне установе. При томе уопште не третирам питање централног материјалног органа, пошто оно има многе специфичности које захтевају посебну анализу.

³ У тексту се употребљавају термини „материјални орган“ и „команда“, према томе шта тачније одговара његовој садржини.

зационе јединице унутар једне команде — установе (општи отсеци — одељења и др.) које извршавају део предрачуна прихода и расхода путем свог материјално-финансиског плана, односно које самостално⁴⁾ материјално послују у границама закона и других прописа. Према томе да ли те команде, управе и организационе јединице, поред осталих радњи материјалног пословања, непосредно чувају, оправљају и издају, односно троше и правдају материјална средства, или их само планирају, набављају, врше дистрибуцију и издају упутства за материјално пословање — материјални органи се обично деле на управне и извршне. Први могу водити само оперативну материјалну евиденцију, а други су обавезни да воде материјалне књиге — инвентаре (картотеке) и одговарајућа материјална документа уз њих. Ове дефиниције, наравно, нису свеобухватне, јер у пракси могу постојати и извесна отступања, али су то све само изузеци а не и правило.

Употреба термина „материјални орган“ је неопходна ради означавања квалитативне разлике између команди које материјално послују и оних које то не чине. Међутим, поставља се питање: да ли је потребна деоба материјалних органа на управне и извршне? У прилог мишљења да ову деобу не треба вршити иде чињеница да стварно постоје многе радње материјалног пословања које врше сви материјални органи (на пример, набавке). Моје је мишљење да је, и поред тога, подела на управне и извршне материјалне органе ипак оправдана и потребна, јер између њих такође постоји и знатна квалитативна разлика у обиму и начину материјалног пословања, без обзира што су им неке радње и заједничке.

Постоји и мишљење да је сваки материјални орган у исто време и извршни (у односу на свој виши материјални орган) и управни (према нижем материјалном органу). Ово је мишљење, у ствари, једноставно тумачење речи „извршни“ и „управни“, по коме извршни материјални органи извршавају материјално пословање, а управни само управљају њиме. Међутим, оваквим се објашњењем не може потпуно разјаснити суштина оба материјална органа.

Све команде не морају једновремено да буду и материјални органи (на пример, команда батаљона — дивизиона, управа неког школског центра и др.), док у извесним командама, које као целине нису материјални органи, могу изузетно неке њихове организационе јединице бити материјални органи (на пример, општи отсеци — одељења команди корпуса и др.). На први поглед изгледа да би најцелесходније било када би сваки степен командовања у исто време био и материјални орган, јер би се тиме понајбоље обезбедило да све командантове одлуке буду у складу са материјалним могућностима. Али, с друге стране, то је у неким случајевима скупље и некономичније, како у односу на материјална средства, тако и у односу на

⁴⁾ Под самосталним материјалним пословањем подразумевам право на самостално доношење одлука о раздужењу и задужењу подређених материјалних органа, о утрошку, расходовању, раздужењу — отпису, накнади, итд. — све у границама постојећих прописа.

транспорт, смештајне просторије и др. У неким би случајевима то чак могло имати и негативан утицај на основни задатак јединице.

Обим и развијеност материјалног пословања су различити у појединим јединицама⁵⁾, чије су команде материјални органи. Док се, на пример, у пуку обично врше све радње материјалног пословања, почев од планирања материјалних потреба и набавке материјалних средстава, евиденције, смештаја, одржавања, па до употребе и потрошње тих средстава, догле се у једном слагалишту она само евидентирају, чувају и издају, а у другим се органима само врши њихова набавка и дистрибуција, итд. Па ипак, у појединим материјалним органима постоје извесне сличности, било по обиму или начину вршења материјалног пословања, било по начину евидентирања материјалних средстава.

Ове последње даје могућност да се материјални органи могу степеновати (I, II, III и IV степен), при чему би се као основ за одређивање степена узимале команде тактичких и здружених јединица које материјално послују, док би се све остале јединице и установе, које на исти или сличан начин послују, сврставале око ових основних. Према томе, под појмом степена материјалног органа требало би схватити већи број различитих формациских категорија које на исти или сличан начин материјално послују (IV степен, на пример, може обухватити команду пука, самосталног батаљона, управу школе и др.). Степен, донекле, означава и границе до којих се могу протегнути права (и дужности) старешина — наредбодаваца материјалних органа одређеног степена (на пример, у погледу доношења решења за расхоровање опреме, контроле материјалног пословања, устројавања и вођења материјалног књиговодства, начина снабдевања нижих јединица и др.), без обзира на величину јединице и њену основну намену. Најзад, при изради прописа о материјалном пословању, и уопште у пракси, много је једноставније оперисати са степенима него за сваки конкретан случај набрајати формациске јединице и установе. На први поглед изгледа да би се овоме могло приговорити да поједине јединице и установе истог степена могу имати различито материјално пословање или, обратно, да две или више јединица (установа) које припадају различитим степенима могу имати исто или слично материјално пословање. Међутим, дубља анализа показује да све јединице — установе истог степена имају много заједничких елемената који их нужно и природно сврставају у исти степен. Отуда, мислим, постоји и практична потреба за степеновањем материјалних органа.

Овде би требало нешто рећи и о т.зв. помоћним материјалним органима (о којима раније уопште није било говора, иако су и тада материјално пословали). Помоћни материјални органи су редовно организациони делови унутар једне самосталне јединице (на пример, команде чета, батерија, самосталних водова у пуку, одељења и др.), којима се сва средства додељују по разрезу или на требовања, тако да самостално не послују, већ воде књиге задужења, односно дневнике

⁵⁾ Кад год је реч о јединици, мислим и на одговарајућу установу.

радионица. Сва материјална средства, која се налазе код помоћних материјалних органа, налазе се једновремено (по врстама и количини) и у инвентару материјалног органа. А пошто се инвентар материјалног органа само привремено раздужује тим средствима, то и књиге задужења, уствари, претстављају само помоћне књиге материјалног органа.

Помоћни материјални орган редовно стоји као посредник између материјалног органа и људства које користи (или оправља) материјална средства. Због тога помоћни материјални органи увек непосредно врше задужење људства. Они се не степенују, јер сви, без обзира на њихову различиту структуру и намену, послују на исти или сличан начин. Сам термин „помоћни материјални органи“, можда, није најсрећније изабран, али је чињеница да органи који иако материјално самостално не послују, али који у процесу материјалног пословања претстављају трансмисију између материјалних органа и људства, морају добити одређено место и јединствен назив као вршиоци одређене радње у материјалном пословању.

Поставља се питање: да ли, у смислу онога што је досада речено, поједина одељења или отсеци у командама имају својство материјалних органа. Моје је мишљење да они, по правилу, немају то својство, иако врше део материјалног пословања у команди, која је као целина материјални орган. Њихови начелници, и то сваки појединачно, такође могу бити овлашћени да врше неке конкретне радње из „наредбодавног права“ (на пример, да закључују уговоре и др.) у односу на јединицу — установу као целину. Због тога они могу добити по таквим питањима својство помоћног наредбодавца, о коме ће доцније бити речи.

У разним командама, као материјалним органима, видно се истичу четири категорије лица одговорних за материјално пословање. То су: наредбодавац, рачунопологач, књиговођа и контролор, мада све ове категорије не морају једновремено да постоје у једном истом материјалном органу.

Наредбодавац, свакако, има једну од најважнијих дужности у материјалном пословању једне јединице. Његово место и улога у армији имају унеколико специфичан карактер у односу на наредбодавце других државних органа и установа. Због тога се, као и због чињенице да у командама постоји и функција т.зв. помоћног наредбодавца, оправдано постављају питања: шта је, заправо, наредбодавац, у чему се у суштини састоји његова функција и ко је стварни наредбодавац у једној јединици? Покушаћу да изнесем своје мишљење о томе.

По општим прописима, наредбодавац за извршење предрачуна прихода и расхода државних органа и установа редовно је лице које стоји на челу тих органа или установа. Старешине установа у својству наредбодавца могу одређена овлашћења у погледу извршења предрачуна прихода и расхода писменим решењем пренети на помоћне наредбодавце. На бази тих општих прописа у армији се поје-

диним старешинама јединица и установа редовно дају својства наредбодаваца за онај део предрачуна који они извршавају.

Прописима у армији обично се дају само опште дефиниције по којима је наредбодавац старешина материјалног органа који има право и дужност да у границама закона, уредаба, правила, прописа и др. набави материјал, прими га и унесе у касе, односно складишта радионица, завода и установа, или да га из истих изда или расходује. Ова кратка и сажета дефиниција захтева ширу анализу, али се из ње ипак види да би срж функције наредбодаваца чинило право наређивања пријема и трошења материјала и новца у границама закона.

Аналогно постојању материјалних органа разних степена, постоје и различита права (и дужности) наредбодаваца, а, као што ћемо доцније видети, и помоћних наредбодаваца, па се она морају посебним прописима диференцирати. Али ипак, кад је реч о месту и улози наредбодаваца (и помоћног наредбодавца) у склопу команде, постоје извесна начела која би могла да важе за све наредбодавце (и помоћне наредбодавце), без обзира у којој се команди они налазе.

У разјашњавању ових питања може се поћи од поставке да су дужности команданта било кога командног степена садржана у неколико главних функционалних категорија кроз које се испољавају његове дужности, права и власт. То су штабни, политичко-просветни и материјално-финансиски послови, који су у суштини одавно постојали, без обзира на промене унутрашње организационе структуре појединих команди, само су се временом по обиму стално усложњавали. Према томе, материјално-финансиско пословање претставља једну од главних командантових функција, у случају када је његова команда у исто време и материјални орган. Међутим, команда се може много лакше ослободити овог пословања него од осталих наведених командантових дужности.

Да би командант (старешина материјалног органа) могао да обавља функцију материјалног пословања нису довољни само интерни војни прописи, који важе за остале његове дужности већ и такозвани општи административни (управни) прописи. Они у основи регулишу управљање и руковање материјалом и новцем за све органе државне управе (мада по начину руковођења тим пословима у армији могу постојати и извесне специфичности) а тиме и наредбодавно право, чија се суштина састоји у самом праву и акту располагања материјалом и новцем.

Спровођење овога права у пракси, кад се тиче новца, врло је једноставно и јасно, пошто је условљено само одређеним административним прописима и поступцима. Међутим, његова примена у односу на материјална средства условљена је још и низом аката и радњи из других командантових функционалних дужности.⁶⁾

6) На пример, за пријем материјала мора се одредити комисија; за његово чување треба обезбедити одговарајуће просторије; за рад у слагалишту мора се одређивати радна снага; чување материјала је везано за одређивање страже; издавање материјала повезано је са потребном обуком; за манипулацију са њим неопходно је формирати посебне јединице — установе којима треба руководити, итд.

Због овога је чест случај да се све наведене и многобројне друге радње које су у посредној или непосредној вези са материјалом, сврставају у категорију наредбодавног права, што може да доведе до неспоразума, нарочито у односу на рад помоћног наредбодавца, о чему ће доцније бити речи.

Конкретна права (и дужности) наредбодавца врло су обимна и значајна за јединицу. Њихова правилна примена у знатној мери утиче на целокупан њен живот, рад и обуку. С друге стране, та права повлаче утрошак новчаних и материјалних средстава, а, у одређеним случајевима, издавање и обуставу личних материјалних и новчаних примања. Навешћу само нека од важнијих права (и дужности) наредбодавца уопште, не ограничавајући се при томе на наредбодавца материјалног органа одређеног степена. Само наредбодавац има право ангажовања кредита, одобравања набавки материјалних средстава, вршења исплата створених обавеза, доношења решења о расходовању инвентарских предмета и потрошног материјала, затим о накнади држави причињене штете, као и право давања војне имовине на послугу, спровођења контроле материјалног пословања и разрешења дужности руковалаца материјалних средстава. Једино он може да нареди да се материјална средства у оквиру читаве јединице примају, издају и занављају.

Баш због своје огромне важности, напред наведена и друга права наредбодавца, морају бити строго прецизирана у односу на врсту материјалних средстава и количину новца. Тако, на пример, наредбодавац у дивизији не може донети решење о расходовању опреме у неограниченој вредности. Напротив, обим и величина тих права сваком су наредбодавцу увек ограничена законским и другим прописима. Зато само онај наредбодавац неће погрешити у својој раду, нити доћи до материјалне одговорности, који буде водио рачуна о овој чињеници. То практично значи да сваки наредбодавац материјалног органа треба у својим наредбованим актима (наредбама, решењима, одобрењима и др.) увек да се позива на конкретан закон, уредбу, правило, пропис и дато овлашћење.

Задаци и послови наредбодавца су у већини такве природе да захтевају његову готово сталну присутност у команди. Они, поред тога, захтевају и стално праћење привредних мера савезних, републичких, среских и општинских органа. Услови рада наредбодавца добрим делом су везани за стање тржишта. Пред наредбодавцем стоје толики послови, често и специфичне природе, да би га они, ако би се њима искључиво бавио командант јединице, знатно одвојили од осталих питања командовања. Из тих разлога, у материјалним органима треба редовно да постоји формацијом предвиђено лице — помоћни наредбодавац — на кога се преноси највећи део командантових права (и дужности) као наредбодавца.

Улога, начин рада и однос према органима команде помоћног наредбодавца⁷⁾ као материјалног органа свакако су питања која за-

⁷⁾ Употребљавам устаљени термин, мада су могући и другојачији називи.

служују анализу. Неки стари прописи⁸⁾ о материјалном пословању предвиђали су да се „помоћници старешина материјалних органа, уколико и где постоје по формацији, могу овластити да доносе одлуке по одређеним питањима материјалног пословања, а у границама надлежности старешине тога материјалног органа, у коме случају врши функцију помоћног наредбодавца“. Оваква и слична одредба, као општа и начелна, разумљиво, не може да да одговор на многа питања која интересују команду, односно материјални орган. Зато ћу покушати да то детаљније објасним.

Да би помоћни наредбодавац могао правилно да врши своју дужност и да стварно растерети команданта као наредбодавца по многобројним конкретним радњама материјалног пословања, нужно је да и он и командант, као и сви остали органи, правилно схвате и између његову улогу, а нарочито да се односе према њој у границама прописа. Моје је мишљење да се наредбодавно право помоћног наредбодавца не установљава простим преношењем истог од стране команданта као наредбодавца материјалног органа само његовом иницијативом и по његовом нахођењу и овлашћењу. Напротив, то се право, у општим поставкама, може дати помоћном наредбодавцу само законским прописом — уредбом, а затим га треба конкретизовати прописима централног материјалног органа. Веома је важно имати ово у виду и правилно схватити, јер из тога излази да командант не би био овлашћен да наредбодавно право помоћног наредбодавца сужава или проширује. Мислим да би било сасвим неправилно када би један командант укинуо право помоћном наредбодавцу да наређује, например, издатак материјалних средстава, а други му га проширио, например, и на доношење решења за накнаду штете. Овако нешто било би противно и начелу јединствене доктрине која мора да постоји у свакој армији. У вези с тим, поставља се питање: да ли би командант, кад оцени да му је помоћни наредбодавац недовољно способан за извесне послове, могао ове да узме у своје руке или да их пренесе на неко друго лице и да од њих ослободи помоћног наредбодавца? Мислим да би то било неправилно и да би створило различиту ситуацију у истоименим јединицама (на пример пуковима) у погледу улога помоћних наредбодавца. Правилно би било да се у таквом случају достави писмени предлог претпостављеном старешини на решење. Ово ниуколико не би сужавало права команданта, већ би их, напротив, сводило у границе законитости. Али, свакодневна пракса показује да помоћни наредбодавац не би често могао да реализује своје наредбодавно право ако се оно путем овлашћења не би проширило и на нека друга права која га условљавају⁹⁾. Из тих разлога сваком помоћном наредбодавцу треба дати (путем посебних прописа или овлашћења) и друга права која су нужна за потпуно и целисходно вршење наредбодавног права.

⁸⁾ Види Закон о администрацији бјв. од 1940 године.

⁹⁾ На пример, „голо право“ би било право наређивања пријема материјала ако не би била одређена и комисија за његов пријем.

Теориски узето, послови, које повлачи наредбодавно право, могу се у целини пренети на помоћног наредбодавца, тако да би он, у том случају, дејствовао стварно као наредбодавца у пуном смислу. Међутим, ти послови се могу само делимично или већим делом пренети на помоћног наредбодавца, с тим да се команданту оставе извесни послови који се сматрају важнијим и ближним осталим његовим командантским дужностима. По моме мишљењу је најбоље да се извесни послови из наредбодавног права оставе у искључивој надлежности старешине материјалног органа (на пример, доношење решења за накнаду штете, расхоровање извесних материјалних средстава и давање војне имовине на послугу), а да се остали послови из наредбодавног права могу преносити на помоћног наредбодавца који би по њима дејствовао као наредбодавца. На тај начин, командант не би, ни формално ни стварно, престао да буде наредбодавца по одређеним питањима, иако постоји помоћни наредбодавца. То је и најбољи начин да се очува интересовање и одговорност старешине материјалног органа и да се спречи могућност да старешина „дигне руке од материјалног пословања“. То значи да постоји не само општа одговорност команданта за материјално-финансиско пословање као старешине јединице, него и конкретна његова одговорност као наредбодавца, а затим и као носиоца надзорне власти за она питања која су пренета на помоћног наредбодавца. Поред тога, било би од особите важности да се доследно спроводи принцип по коме се наредбодавно право помоћног наредбодавца не би могло даље преносити ни на које друго лице у материјалном органу. Изузетак би се могао направити само у материјалном органу I степена, тако да би наредбодавно право, у случају ма какве отсутности помоћног наредбодавца, обављао сам старешина материјалног органа. Овакав би случај био и у оним материјалним органима код којих помоћни наредбодавца, из било којих разлога, не би био постављен. Моје је мишљење да би сасвим погрешно радили они команданти, нарочито код извршних материјалних органа, који би у таквим случајевима одредили заступника помоћном наредбодавцу, а још би неправилнији био поступак оних помоћних наредбодавца који би сами себи одредили заступника за време своје отсутности. Мислим да би при овоме, поред осталог, требало имати у виду да је наредбодавно право везано за утрошак материјала и новца и да оно не трпи „ad hoc“ одређивање лица које би га вршило. Ово, наравно, не значи да се многе дужности, које, поред вршења наредбодавног права, има помоћни наредбодавца, не би могле пренети на друго лице.

Баш због тога што се наредбодавно право прописује и наредбодавцу и помоћном наредбодавцу, ови су одговорни првенствено пред законом за исправност својих наредбодавних (управних) аката.

Надлежност помоћног наредбодавца по свима питањима по којима је овлашћен протеже се на све органе који у односној јединици материјално послују. То је природно ако се има у виду да су и наредбодавно право и она друга права и дужности помоћног наредбодавца, стварно права старешине материјалног органа, која су са ко-

манданта пренета на њега као помоћног наредбодавца. Отуда сва права заменика (помоћника) команданта (начелника) за позадину као помоћног наредбодавца, треба да се протегну на све делове команде уколико они материјално послују, као и на њене подређене јединице. Тако долазимо до тога да би заменик за позадину имао право да наређује свима организационим јединицама, командама и установама које материјално послују. На тај би начин све њихове старешине функционално биле подређене заменику за позадину по питањима која произилазе из његовог наредбодавног права, док би организационо, односно по свим другим питањима, били потчињени својим старешинама. Да не би било неспоразума, заменик за позадину би морао строго да води рачуна да не прекорачи ту надлежност и да не наређује по питањима која њему не припадају, па и кад су у вези са материјалним пословањем.

Моје је мишљење да је потребно правити разлику између наредбодавног права које има заменик за позадину у својству помоћног наредбодавца и оних других права (и дужности) којима се условљава вршење наредбодавног права, иако, наравно, између њих постоји врло уска повезаност. Јер, само је на тај начин могуће утврдити која још овлашћења заменик треба нужно да добије и јасно сагледати његово место и улогу у склопу команде. Право помоћног наредбодавца је да регулише, на пример, како ће се водити књиге задужења, како ће радити комисије у конкретним случајевима и сл., док би право одређивања комисија за пријем материјала, иако је у директној вези са материјалним пословањем, спадало само у надлежност старешине материјалног органа, и то у групу личних односа. Наведени случај са комисијама говори баш о томе да би помоћни наредбодавац морао или да има овлашћење по свима питањима из других функционалних категорија командантових, која непосредно условљавају вршење његовог наредбодавног права (на пример, да одређује комисије, радну снагу и др.), или би старешине материјалних органа, или од њих овлашћена лица, морали строго водити рачуна да благовремено удовољавају захтевима помоћног наредбодавца по наведеним питањима, баш као што би чинили и себи самима. У противном, помоћни наредбодавац би био лишен могућности да врши своје „право“, нарочито у односу на материјал.

Линије којима командант спроводи остале своје функционалне дужности не морају, а то често није ни дозвољено, да се поклапају са линијом којом он спроводи своју функцију као наредбодавац (на пример: област — дивизија, пук — чета). Због тога је и помоћни наредбодавац дужан да се у спровођењу свога наредбодавног права строго држи тих линија и да се, према томе, не појављује као наредбодавац тамо где то стварно није.

Помоћни наредбодавац је уствари помоћник команданта по одређеним питањима на кога се у суштини преносе послови старешине команде која материјално послује. Отуда би било, по моме мишљењу, неправилно када би неки командант свога заменика (помоћника) сматрао као старешину потчињеног му по вертикалној линији, у каквом

се положају налази, на пример, командант пука према команданту дивизије. Ради тога, мислим да би правилно радио онај старешина материјалног органа који би основна питања материјалног пословања решавао заједно са својим помоћним наредбодавцем, тако да се овај последњи самостално јавља више као реализатор онога што је заједнички са командантом постављено, при чему иступа са пуним ауторитетом старешине јединице.

Данас се више и не би могло поставити питање да ли је неопходно посебно лице за ту функцију, пошто је непобитно потврђена чињеница да су заменици команданта за позадину, односно помоћници начелника установа — као помоћни наредбодавци — умногоме растерили своје команданте и пружили им могућност да тежиште рада усмере на питања дисциплине, наставе и васпитања својих потчињених. С обзиром на све обимније материјално пословање јединица, услед све разноврсније технике и повећања потреба у личним и заједничким средствима у вези са начином снабдевања, сада се оправдано може поставити питање: да ли се помоћним наредбодавцима, осим материјалног пословања, могу давати и други задаци који нису са њима у директној вези (на пример, штабни послови и др.) или би такви задаци спадали у надлежност других командантових помоћника.

Једна команда није прост математички збир органа са њиховим дужностима, већ синтеза која увек значи нов квалитет. Свака функционална делатност једног органа протеже се кроз све делове из којих се састоји команда. У свакој од тих функционалних делатности, а кроз њих и у свакој непосредно нижој јединици, како по вертикалној тако и по хоризонталној линији, морало би се осетити присуство команданта. Зато је сваки орган у једној команди носилац одређене проблематике за јединицу као целину (на пример, помоћник за политичко-просветни рад). Исто је тако и помоћни наредбодавац носилац проблематике материјалног и финансиског пословања у односу на целу јединицу.

Према томе, у мирнодопским условима, помоћном наредбодавцу у принципу не би требало давати дужности и из других функционалних категорија за један део команде (на пример, по питањима наставе), да се у пракси не би догодило да он постане референт — референту (у наведеном примеру наставном органу). Ово, наравно, не значи да он, поред функције помоћног наредбодавца, не би могао бити задужен за поједина конкретна питања, у односу на начелнике служби.

Из досада изложеног могли би се извући следећи закључци:

Материјално пословање у ширем смислу садржи све радње, почев од планирања материјалних потреба, затим набавке, пријем, смештај, чување, издавање, одржавање, занављање, оправке, утросак и расходовање материјалних средстава и њихово правдање, као и вођење материјалног књиговодства, контролу материјалног пословања и утврђивање причинене штете.

Материјално пословање врши материјални орган, а материјални орган је свака команда јединице (односно управа установе), која вршцује део предрачуна прихода и расхода путем свога материјално-

финансиског плана, односно која самостално материјално послује у границама закона и других прописа.

Разне команде које имају исто или слично материјално пословање треба сврстати у одређене степене при чему би се за основу узимале команде тактичких и здружених јединица.

У циљу растерећења команданта (старешине), као материјалног органа, већег броја задатака по материјалном пословању — својство наредбодавца у том погледу редовно треба дати посебном лицу, као помоћном наредбодавцу. Да би ову функцију могао успешно да обавља обично му треба дати овлашћења да у име команданта решава и друга питања која условљавају вршење његовог наредбодавног права.

Права (и дужности) помоћног наредбодавца садржана у његовом „наредбодавном праву“ прописују се законским прописима и прописима централног материјалног органа, а не простим преношењем овлашћења од стране појединих старешина материјалних органа. Отуда проширивање и сужавање наредбодавног права помоћног наредбодавца треба да врше само органи који су га и установили. Она друга овлашћења која условљавају вршење „наредбодавног права“ могли би дати помоћном наредбодавцу непосредно старешине материјалних органа.

Надлежност помоћног наредбодавца по свима питањима, по којима је он овлашћен, протеже се на све органе који у односној јединици материјално послују. По тим питањима он би имао право да наређује овим органима, а они дужност да његова наређења извршавају, иако у организационом погледу не би морали стајати у односу претпостављеног и потчињених.

Према месту и улози помоћни наредбодавац (заменик за позadinу) био би у суштини један од помоћника командантових са унапред прописаним „наредбодавним правом“ и са датим овлашћењима од стране команданта којима се обезбеђује спровођење тога права.

Помоћни наредбодавац је потчињен команданту, а за своја наредбодавна акта био би одговоран пред законом и старешином материјалног органа као пред надзорном власти.
